

**A MAGYAR LMBT SZÖVETSÉG VÉLEMÉNYE
A T/7971. SZ. TÖRVÉNYJAVASLATRÓL**

2012. november 20.

**magyar lmbt
szövetség**

A Magyar LGBT Szövetség és tagszervezetei fokozott érdeklődéssel követik az új Polgári Törvénykönyv (Ptk.) parlamenti vitáját. Mint azt a Törvénykönyv tervezetéről készült, a Közigazgatási és Igazságügyi Minisztériumnak 2012. március 31-én eljuttatott írásbeli véleményünkben kifejtettük,¹ üdvözljük, hogy a Kormány által benyújtott törvényjavaslat megőrzi és a Ptk. szövegébe integrálja a bejegyzett élettársi kapcsolatra vonatkozó hatályos szabályozást. Ugyanakkor aggodalommal tölt el bennünket, hogy a vitában több kormánypárti képviselő ideológiai alapon zilálná szét az élettársi kapcsolatra és a bejegyzett élettársi kapcsolatra vonatkozó, a szakma által készített, és a Kormány által is jóváhagyott rendelkezéseket. Emellett továbbra is fenntartjuk, hogy az élettársak számára a partner gyermekének örökbefogadását tiltó rendelkezések súlyosan diszkriminatívak, és leginkább az ilyen családokban felnövő gyermekek érdekeit sértik. Különösen visszásnak tartjuk, hogy bár a Kormány a társadalmi vitáról részletes összefoglalót készített,² az örökbefogadásra vonatkozó felvetéseink az összefoglalóból kimaradtak, amely jól mutatja, hogy a Kormány inkább elhallgatná a témakört, mivel ellenérveket a megfogalmazott javaslatokkal kapcsolatban nem tud felhozni.

BEJEGYZETT ÉLETTÁRSI KAPCSOLAT

A bejegyzett élettársi kapcsolat jogintézményét a magyar jogba a 2009. évi XXIX. törvény vezette be. E családjogi intézmény néhány kivételtől eltekintve a házassággal azonos jogokat és kötelezettségeket biztosít az anyakönyvvezető által összeadott azonos nemű párok számára. Az Alkotmánybíróság 154/2008. (XII. 17.) határozata szerint „[a]z azonos nemű személyek számára azonban, akik az Alkotmány alapján házasságot nem köthetnek, a jogalkotónak az Alkotmány korlátai között biztosítania kell egymás irányában a házastársakéhoz hasonló olyan jogállást, amely az egyenlő méltóságú személyként kezelésüket biztosítja”. A bejegyzett élettársi kapcsolat intézményének biztosítása az azonos nemű párok számára tehát az Alkotmányból levezethető jogalkotói kötelezettség, e téren a jogalkotónak mérlegelési joga nincs. Az Alkotmánybíróság hivatkozott határozatában azt is kimondta, hogy míg a házasságkötés jogával rendelkező különmemű párok esetén az Alkotmány nem teszi lehetővé egy a házassággal szinte minden tekintetben megegyező jogintézmény létrehozását, ez a tilalom az azonos nemű párok esetén nem következik az Alkotmányból („[c]sak az ő [különmemű párok] esetükben nem lehet alkotmányosan létrehozni egy, a házassággal „majdnem” azonos tartalmú más jogviszonyt”). Sőt, az Alkotmánybíróság 32/2010. (III. 25.) határozatában ennél is tovább ment: a strasbourg-i Emberi Jogok Európai Bíróságának és más európai alkotmánybíróságok gyakorlatára hivatkozva az AB megjegyezte: „[n]emzetközi példák utalnak továbbá arra, hogy egyes esetekben akár a diszkrimináció tilalmába is ütközhet az, ha a jogalkotó nem kezeli azonosan a bejegyzett élettársakat a házastársakkal.”

A törvényjavaslat a Parlament által 2009. november 9-én elfogadott Ptk. megoldásához hasonlóan a bejegyzett élettársi kapcsolatra vonatkozó alapvető rendelkezéseket a Ptk. családjogi könyvében helyezi el (Negyedik könyv, IV. rész), ugyanakkor megőrzi a bejegyzett élettársi kapcsolat részletszabályait tartalmazó külön törvényt. Az általános vita során e tárgyban két felvetés hangzott el:

¹ A vélemény szövege elérhető: http://lmbtszovetseg.blog.hu/media/file/lmbtszov_ptk_2012marc.pdf

² A társadalmi vitáról készült összefoglaló elérhető: http://www.kormany.hu/download/a/e0/a0000/Polgari_Torvenykonvy.zip#%21DocumentBrowse

- (1) A bejegyzett élettársi kapcsolat nem családjogi intézmény, ezért nincs helye a családjogi könyvben, sőt az egész Ptk-ban.
- (2) A bejegyzett élettársi kapcsolatra, különösen annak öröklési jogkövetkezményeire vonatkozó szabályok „túl közeliek” a házassághoz, a két intézményt távolítani kell egymástól.

Az (1) felvetés, amelyhez kapcsolódó módosító javaslatot KDNP-s képviselők T/7971/106., Jobbikos képviselők pedig T/7971/126. számon nyújtottak be, kapcsán fontos megjegyezni, hogy a bejegyzett élettársi kapcsolat intézménye ma is családjogi intézmény, az új Ptk. ebben nem hoz változást. A 2009-ben elfogadott, a vitában csak „külön törvényként” hivatkozott jogszabály indokolása szerint „a Javaslat tulajdonképpen elismeri a bejegyzett élettársi kapcsolatot családjogi jogintézményként, és csak a házasságtól eltérő szabályokra utal külön a törvény.” A bejegyzett élettársi kapcsolatot létesítő személyek hivatalos családi állapota megváltozik, a házas/elvált/özvegy analógiájára bevezetésre került a bejegyzett élettárs/elvált bejegyzett élettárs/özvegy bejegyzett élettárs családi állapot is. A bejegyzett élettársi kapcsolat családjogi státuszát a vonatkozó alkotmánybírósági határozatok is megerősítik: „Ezen általános, a jogrendszer egészére kiható utaló szabályok [amelyeket a végül hatályba lépett törvény is tartalmaz] nyomán a BÉK „quasi házassággá” és valódi családjogi intézménnyé válna.” (154/2008. (XII. 17.) határozat). A 32/2010. (III. 25.) határozatában az Alkotmánybíróság kifejezetten visszautasította azon indítványokat, amelyek azon az alapon támadták a bejegyzett élettársi kapcsolat intézményét, hogy az családjogi intézménynek minősül: nem megkérdőjelezve a bejegyzett élettársi kapcsolat családjogi státuszát, az Alkotmánybírósági kimondta: „A házasság értéként tételezése továbbá nem zárja ki, hogy a jogalkotó – figyelemmel a társadalmi tendenciákra, igényekre, a hagyományos családformák változására, egyszersmind elismerve a személyek jogát arra, hogy egyéni boldogságukat az általuk szabadon megválasztott kapcsolati keretben keressék – más, a házassághoz hasonló funkciójú kapcsolati formákat is védelemben részesítsen.”

A 2011 decemberében a társadalmi vitára vonatkozó törvényi előírások megkerülésével egyéni képviselői indítványként benyújtott és elfogadott családok védelméről szóló törvény (2011. évi CCXI. törvény) a bejegyzett élettársi kapcsolatot valóban nem nevesíti a családi jogállás fogalmánál (7. § (1)). Azonban nem lehet figyelmen kívül hagyni, hogy a sokat támadott családvédelmi törvény vonatkozó rendelkezését az alapvető jogok biztosa diszkriminatívnak, és ezért az Alaptörvénybe és nemzetközi kötelezettségekbe ütközőnek minősítette: „a törvényi megoldás megítélésem szerint az Alaptörvény XV. cikk (2) bekezdése szerinti, szexuális irányultságon, mint egyéb helyzeten alapuló hátrányos megkülönböztetést valósít meg azzal, hogy – az Alaptörvény I. cikk (3) bekezdésébe ütköző módon – korlátozza az Alaptörvény VI. cikk (1) bekezdésében rögzített magán- és családi élet szabadságához, valamint közvetve az emberi méltósághoz való jogot”, illetve „nemcsak az Alaptörvény II. cikkében, VI. cikk (1) bekezdésében, valamint a XV. Cikk (2) bekezdésében foglaltakkal ellentétes, hanem az Egyezmény 8 cikkébe is ütközik.” (AJB-4159/2012). A jogszabály alkotmányosságának vizsgálata jelenleg folyamatban van az Alkotmánybíróságon.

A javaslatot megfogalmazó képviselők véleményével szemben a bejegyzett élettársi kapcsolat száműzése a Ptk. szövegéből korántsem a hatályos jogszabályi helyzetet tartaná fenn: a bejegyzett élettársi kapcsolat már ma is szervesen beépül a házasságról, a családról és a gyámságról szóló 1952. évi IV. törvénybe (26 említés) és a Polgári Törvénykönyvről

szóló 1959. évi IV. törvény törvénybe (59 említés). Ugyanakkor továbbra sem tiszta, hogy ha a külön törvény és az abban található általános utalószabály (3. §) továbbra is hatályban maradna, akkor milyen gyakorlati változást hozna a bejegyzett élettársi kapcsolatra vonatkozó rendelkezések törlése. Ennek ugyanis csupán egy következménye lenne: a jogalkalmazók számára is könnyen használható, egységes Ptk. helyett a családjogi szabályozás továbbra is nehezen követhető módon különböző jogszabályokban lenne megtalálható. Ez pont az új Ptk. egyik kiemelt alapelveinek, vagyis a teljes magánjogi joganyag egy kódexben történő szabályozásának (amely alapján például a családjog vagy a gazdasági társaságok joga is a Ptk-ba integrálódik) mond ellent.

A (2) felvetés kapcsán már utaltunk rá, hogy az Alkotmánybíróság 154/2008. (XII. 17.) és 32/2010. (III. 25.) határozatában kifejezetten visszautasította, hogy az azonos nemű párok vonatkozásában az Alkotmány a bejegyzett élettársi kapcsolat és a házasság közötti távolságot írta volna elő, ez az érvelés csak a különnemű párok vonatkozásában szerepelt az Alkotmánybíróság határozataiban. Sőt, az Alkotmánybíróság kifejezetten a házassághoz nagyon közeli szabályozás mellett tette le voksát, amikor a házasság és a bejegyzett élettársi kapcsolat közötti különbségek kapcsán a diszkrimináció tilalmára hívta fel a jogalkotó figyelmét. Az Alkotmánybíróság ezen álláspontját erősíti meg az Európa Tanács Miniszterek Bizottsága CM/Rec(2010)5 számú, a szexuális irányultságon vagy nemi identitáson alapuló diszkrimináció elleni küzdelemről szóló, Magyarország által is elfogadott ajánlásának 24. pontja, amely hangsúlyozza, hogy „[a]hol a tagállami jogalkotás elismeri a bejegyzett élettársi kapcsolatot, a tagállamoknak törekedniük kell arra, hogy a jogi státuszuk, valamint jogaik és kötelezettségeik azonosak legyenek az összehasonlítható helyzetben lévő heteroszexuális párokéval”. Az Európai Unió Bírósága több esetben (Maruko-ügy (C-267/06), Römer-ügy (C-147/08)) is megállapította, hogy a bejegyzett élettársi kapcsolat és a házasság közötti különbségek az Európai Unió jogának a szexuális irányultság szerinti hátrányos megkülönböztetést tiltó rendelkezéseibe ütköznek.

Ez az álláspont jelenik meg az alapvető jogok biztosának AJB-4159/2012. számú alkotmánybírósági beadványában is, amely nemcsak a családfogalom, de kifejezetten a vitában is érintett öröklés kapcsán is a családvédelmi törvényben szereplő, a bejegyzett élettársak törvényes öröklését korlátozó rendelkezés alkotmányellenességét veti fel. Fontos megemlíteni, hogy bár a beadvány tárgyában jelenleg még nem született alkotmánybírósági döntés, de a 31/2012. (VI. 29.) AB határozat az öröklésre vonatkozó rendelkezések hatálybalépést felfüggesztette. Ezt a példa nélküli, az Alkotmánybíróság történetében első alkalommal használt megoldást az Alkotmánybíróság csak a legsúlyosabb esetekben alkalmazhatja, amely egyértelműen utal a felvetett probléma súlyosságára.

A vita során szempontként merült fel, hogy indokolatlan a bejegyzett élettársaknak az élettársaktól eltérő öröklési jogi helyzete. Itt utalnánk rá, hogy a bejegyzett élettársi kapcsolat a házassághoz hasonló, anyakönyvvezető előtti akaratnyilvánítással létrejövő családjogi intézmény, amely esetén a pár tagjai kifejezetten egy szoros, az érzelmi és anyagi összetartozás legerősebb formáját jelentő jogi kapcsolatot választanak. Nem az élettárs, hanem a házastárs a megfelelő összehasonlítása alap. Akik a bejegyzett élettársi kapcsolat kedvezőbb öröklési jogi helyzetét támadják, valójában a házasság élettársi kapcsolathoz viszonyított kedvezőbb helyzetét is támadják.

Nem mehetünk el szó nélkül amellett sem, hogy a Kormány több esetben, hazai és nemzetközi fórumokon is ígéretet tett a bejegyzett élettársi kapcsolat változatlan formában

történő fenntartására. A Dr. Székely László miniszteri biztos által jegyzett, 2010. december 3-án nyilvánosságra hozott dokumentum³ szerint „A Kodifikációs Főbizottság egyetértett azzal, hogy a bejegyzett élettársi kapcsolatokról szóló külön törvényben foglaltakon nem szükséges változtatni.” Az ENSZ Egyetemes Időszakos Felülvizsgálat keretében a Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium és a Külügyminisztérium által készített *Emberi Jogi Kézikönyv*⁴ szerint „az azonos nemű párokat a bejegyzett élettársi viszony keretében a heteroszexuális párokkal megegyező jogvédelem illeti meg, és ez a jövőben sem fog változni.”

A bejegyzett élettársi kapcsolat családjogi intézményként történő elismerésének megszüntetése ugyanakkor nemcsak a hatályos magyar törvényekbe és az Alaptörvénybe ütközik, hanem Magyarország nemzetközi kötelezettségvállalásaiba is. Utalnánk itt az Emberi Jogok Európai Bíróságának *Schalk és Kopf kontra Ausztria* (2010) döntésében elvi érveléssel leszőgeztet alapelvre, amely szerint: „2001 óta (...) számos tagállamban gyorsan fejlődött az azonos nemű párokkal kapcsolatos társadalmi hozzáállás. Azóta jelentős számú Tagállam biztosított jogi elismerést az azonos nemű pároknak. (...) Az EU jog bizonyos rendelkezései ugyancsak igazolják azt a növekvő tendenciát, hogy az azonos nemű párokat a család fogalma alá kell vonni. (...) [M]esterséges lenne fenntartani azt az álláspontot, hogy a heteroszexuális párokkal ellentétben az Egyezmény 8. cikkében foglalt »családi élet« fogalma nem foglalja magában az azonos neműek közötti párkapcsolatokat.” Ezt az álláspontját a Bíróság következetesen alkalmazta például a *P.B. és J.S. kontra Ausztria* (2010) ügyben, amely egy osztrák-magyar párt érintett.

Mindezek alapján javasoljuk:

- **a bejegyzett élettársi kapcsolatra vonatkozó rendelkezések továbbra is a Ptk. családjogi könyvében kerüljenek elhelyezésre;**
- **a bejegyzett élettársi kapcsolatra vonatkozó rendelkezések közvetlenül a házasságra vonatkozó rendelkezések után helyezkedjenek el;**
- **a házasság és a bejegyzett élettársi kapcsolat közötti eltérések kerüljenek törlésre.**

ÉLETTÁRSI KAPCSOLAT

Az általános vita során ugyanakkor nemcsak a bejegyzett élettársi kapcsolatra vonatkozó szabályozást, hanem a bejegyzés nélküli, tényhelyzetben alapuló élettársi kapcsolat tervezett megerősítését is számos kritika érte. Annak kifejtésétől, hogy az élettársi kapcsolatnak a bejegyzett élettársi kapcsolathoz és a házassághoz hasonlóan miért kell családjogi intézménynek lennie, itt most eltekintենek, erre vonatkozóan az alapvető jogok biztosának AJB-4159/2012. számú alkotmánybírósági beadványa részletes érveket szolgáltat. Ugyanakkor nem mehetünk el szó nélkül azok mellett az érvek mellett, amelyek arra hivatkozva támadják az élettársak új Ptk-ban tervezett tartási, lakáshasználati és korlátozott öröklési jogát, hogy az a felek kifejezett szándékával (ti. pont azért nem akarnak házasságot kötni, hogy elkerüljék ezeket a jogkövetkezményeket) ellentétes, a valóságban a házasság helyett az élettársi kapcsolat „választása” sokkal bonyolultabb élethelyzetek eredménye. A felek sok esetben azért maradnak pusztán élettársak, ahelyett hogy házasságot vagy

³ http://www.kormany.hu/download/5/37/00000/%C3%A9PTK_el%C5%91k%C3%A9sz%C3%ADt%C3%A9se.pdf

⁴ <http://www.kormany.hu/download/3/01/90000/Emberi%20Jogi%20K%C3%A9zik%C3%B6nyv.pdf>

bejegyzett élettársi kapcsolatot létesítenének, mert nincsenek tisztában az élettársi kapcsolat által biztosított jelentősen alacsonyabb fokú védelemmel. Sok esetben csak az élettárs halála vagy a kapcsolat vége esetén szembesülnek a felek azzal, hogy a közös életük után szinte semmire sem tarthatnak igényt és akár az utcára is kerülhetnek. Az sem ritka, hogy az élettársi kapcsolat választása nem a két fél közös akarata, hanem csupán az egyik fél – a nagyobb vagyonnal és érdekérvényesítő képességgel rendelkező fél – akarata érvényesül, aki így kényszeríti rá párját a számára kedvezőbb vagyoni helyzet elérésére.

Azt sem lehet azonban figyelmen kívül hagyni – és emiatt érezzük fontosnak, hogy az azonos nemű párok jogait védő szervezetként e kérdésben is szót emeljünk –, hogy tekintettel a leszbikus és meleg emberek elleni elterjedt előítéletekre, sok azonos nemű pár nem meri kapcsolatát bejegyzett élettársi kapcsolattal formájában vállalni, mert félnek az állami nyilvántartásba vételtől. Ma Magyarországon az azonos nemű párok döntő többsége nem bejegyzett élettársi, hanem élettársi kapcsolatban él, és ennek oka nem a lazább vagyoni rendszer választása, hanem a hátrányos megkülönböztetéstől való félelem.

Végül megjegyeznénk, hogy amennyiben a felek valóban pusztán a lazább vagyoni rendszer miatt választják jelenleg az élettársi kapcsolatot, erre az új Ptk-ban szereplő házassági, illetve élettársi vagyoni szerződés megfelelő keretet biztosít, hiszen a felek ebben mind a házasság, mind az élettársi kapcsolat esetén kiköthetnek a törvényestől eltérő vagyoni rendszert. Az ún. *opt-out* rendszer (tehát, hogy az élettársaknak a lazább vagyoni viszonyokban kell megállapodniuk, és megállapodás hiányában a szorosabb vagyoni viszony van köztük hatályban) az *opt-in* rendszerrel szemben (ahol külön megállapodás nélkül a lazább vagyoni viszony van köztük hatályban) egyaránt biztosítja a felek döntési szabadságát és a gyengébb érdekérvényesítési képességgel rendelkező fél védelmét.

Természetesen élesen visszautasítjuk a Jobbik képviselőinek azon javaslatát is, amely szerint élettársi kapcsolat jövőben csak különnemű párok között állhatna fenn (T/7971/126. számú módosító javaslat). Az Alkotmánybíróság már a 14/1995. (III. 13.) határozatában megállapította, hogy az élettársi kapcsolat különnemű párokra való szűkítése alkotmányellenes. Ugyanennek a véleményének adott hangot a strasbourg-i Emberi Jogok Európai Bírósága a *Karner kontra Ausztria* (2003), a *Kozak kontra Lengyelország* (2010) és a *P.B. és J.S. kontra Ausztria* (2010) ügyekben is.

Mindezek alapján javasoljuk:

- **a Ptk. továbbra is ismerje el élettársként az azonos nemű élettársakat;**
- **az élettársi kapcsolatra vonatkozó rendelkezések továbbra is a Ptk. családjogi könyvében kerüljenek elhelyezésre;**
- **a tartós kapcsolatban élő élettársak számára a Ptk. továbbra is biztosítsa a tartás, lakáshasználat és öröklés jogát.**

PARTNER GYERMEKÉNEK ÖRÖKBEFOGADÁSA

A Kormány által benyújtott törvényjavaslat, szemben a Parlament által 2009. november 9-én elfogadott szövegváltozattal, nem teszi lehetővé az élettársak számára, hogy partnerük gyermekét örökbefogadják. A Polgári Törvénykönyv 2009-et megelőző tervezeteiben ez a rendelkezés még nem szerepelt, ám a civil és szakmai szervezetek széles koalíciójának nyomására a 2009-ben elfogadott szövegbe az alábbi rendelkezés került:

3:130 (2) A gyámhatóság az (1) bekezdésben foglalt eseteken kívül is a szülő életében engedélyezi az élettársi kapcsolatban élő személy kiskorú gyermekének a gyermeket vele tartósan együtt nevelő élettársa által történő örökbefogadását, ha ahhoz az örökbefogadó élettársa hozzájárul, a törvényben meghatározott egyéb feltételek teljesülnek és az örökbefogadás a gyermek érdekében áll.

Jelen törvényjavaslat ezt a lehetőséget megszüntetné, nagyszámú gyermeket nevelő élettársat fosztva meg ezzel a jogbiztonságot jelentő örökbefogadás lehetőségétől. A törvényjavaslat 4:132. § (2) bekezdése ugyanis kimondja, hogy az örökbefogadás fennállása alatt a gyermeket csak az örökbefogadó házastársa fogadhatja örökbe, illetve a 4:141. § (2) bekezdése értelmében közös gyermekké fogadás csak három esetben lehetséges: a házaspár általi együttes örökbefogadás, a házaspár általi egymást követő örökbefogadás, valamint a házastárs vérszerinti gyermekének örökbefogadása esetén. A szabályozás következménye, hogy a nem házasságban élő párok (bejegyzett élettársak, élettársak) esetében a gyermeket csupán az egyik (vérszerinti vagy örökbefogadó) szülőjéhez fűzi törvényes kapcsolat, annak ellenére, hogy a gyermeket a pár egyébként közösen neveli.

A hatályos családjogi törvényt e téren mindenben átvevő törvényjavaslat egy korábbi, ma már meghaladott koncepción alapul, amely a *Gyermekek örökbefogadásáról szóló európai egyezmény* 1967-ben elfogadott változatában tükröződik, és amely a közös gyermekké fogadást csak a házaspárok esetében teszi lehetővé. Az Európa Tanács Miniszterek Tanácsa azonban 2008. május 7-én elfogadta a *Gyermekek örökbefogadásáról szóló európai egyezmény* új változatát, amely kimondja, hogy az örökbefogadást mindenképpen lehetővé kell tenni a különemű házaspároknak, a különemű bejegyzett élettársaknak, valamint egyéneknek. Az egyezmény ezen kívül lehetővé teszi a részes államoknak, hogy a közös gyermekké fogadás lehetőségét biztosítsák az azonos nemű házastársaknak és bejegyzett élettársaknak, illetve nemtől függetlenül az élettársaknak. Az egyezmény szövegében végbement változás tükrözi az elmúlt évek nemzetközi jogalkotási tendenciáját: egyre több ország teszi a párkapcsolati formától függetlenül lehetővé a közös gyermekké fogadást.

Ez az álláspont tükröződik a strasbourg-i Emberi Jogok Európai Bírósága 2007. december 13-án kelt, *Emonet és mások kontra Svájc* ügyben hozott ítéletében. A Bíróság megállapította, hogy Svájc azon gyakorlata, hogy egymással házassági kötelékben nem álló párok (élettársak) számára nem teszi lehetővé a partner gyermekének örökbefogadását, sérti az Európai Emberi Jogok Egyezményének 8. cikkét, amely védi a magán- és a család élethez fűződő jogot. A Bíróság érvelése szerint 8. cikk védelme „nem korlátozódik a házasságon alapuló családi kapcsolatokra, hanem magában foglalja az olyan *de facto* családi kapcsolatokat is, ahol a felek házasságkötés nélkül élnek együtt”. Svájc azon védekezésére, hogy a felek elkerülhették volna a felmerült problémát, ha megházasodnak, a Bíróság így reagált: „nem a nemzeti hatóságok feladata, hogy az érintettek helyett eldöntsék, milyen formában kívánják közös életüket leélni.” Mindezek alapján a Bíróság megállapította, hogy „a panaszosok családi életének tiszteletben tartása azt kívánta volna, hogy mind a biológiai, mind a szociális körülményeket figyelembe vegyék. (...) Ezen tényezők figyelmen kívül hagyása az összes érintett kívánságának ellent mondott, és végeredményben senkinek az érdekét sem szolgálta.”

Az élettársak (és bejegyzett élettársak) örökbefogadási lehetőségét kizáró szabályozás mögött minden bizonnyal az a megfontolás áll, hogy a jogalkotó meg kívánja akadályozni, hogy a gyermeknek két azonos nemű szülője legyen. Fel kell azonban hívnunk a figyelmet, hogy ez a (gyakran politikai viták tárgyává váló) kérdés egy alapvető félreértésen alapul: az

azonos nemű párok számára legjelentősebb kérdés nem a szüleik által elhagyott („állami gondozott”) gyermekek örökbefogadásának kérdése, hanem hogy az azonos nemű pár által egyébként is nevelt, a pár egyik tagjához vérségi kapcsolattal kötődő gyermeket mindkét őt nevelő szülőjéhez törvényes kapcsolat fűzze. A kérdés tehát nem az, hogy azonos nemű szülők nevelik-e a gyermeket (az örökbefogadás lehetőségétől függetlenül a gyermeket azonos nemű szülők nevelik), hanem hogy a gyermeket mindkét szülőjéhez törvényes kapcsolat köti-e. Álláspontunk szerint a gyermek érdekeit mindenképpen az szolgálja, ha a törvény elismeri az őt egyébként is nevelő – nem vérszerinti – szülővel fennálló kapcsolatot, ezért javasoljuk, hogy az egyezmény nyújtotta lehetőséggel élve a Ptk. mind az élettársak, mind a bejegyzett élettársak esetében tegye lehetővé az örökbefogadást, különösen a partner gyermekének örökbefogadását.

Az elmúlt években egyértelmű tudományos konszenzus alakult ki arról, hogy a szülők szexuális irányultsága nem befolyásolja hátrányosan a gyermek fejlődését. Az Amerikai Pszichológiai Társaság 2005-ben kiadott egy több mint 100 empirikus tanulmány alapján készített áttekintést,⁵ amelyben megállapította: egyetlen kutatás sem támasztja alá, hogy a homoszexuális szülők gyermekei bármilyen szempontból hátrányosabb helyzetben lennének, mint a heteroszexuális párok gyermekei. Hasonló eredményre jutott az a két amerikai szociológus is, aki 21, 1981 és 1998 között megjelent tanulmányt hasonlított össze: úgy vélik, valamennyi releváns kutatás arra a következtetésre jutott, hogy a szexuális orientációnak nincs jelentősége a szülői alkalmasság szempontjából, és nincs alapja annak, hogy a szülők szexuális orientációját a gyermek érdekeire tekintettel figyelembe vegyék.⁶ Ezt a következtetést több európai (spanyol, belga, francia, svéd, holland, német) kutatás is megerősítette. Az elmúlt évek során a legjelentősebb szakmai szervezetek mind az azonos nemű párok örökbefogadását támogató állásfoglalásokat tettek közzé: a 60.000 tagot számláló Amerikai Gyermekgyógyászok Szervezete 2002-ben, a 35.000 tagot számláló Amerikai Pszichiátriai Társaság szintén 2002-ben, a 150.000 tagot számláló Amerikai Pszichológiai Társaság 1976 óta többször, legutóbb 2004-ben tett állásfoglalást az azonos nemű párok örökbefogadása mellett. Hasonló állásfoglalásokat adott ki az Örökbefogadható Gyermekek Észak-Amerikai Tanácsa, a Brit Örökbefogadással és Nevelőszüléssel Foglalkozó Szervezetek Egyesülete, a Kanadai Pszichológiai Társaság, a Madridi Pszichológusok Szakmai Kollégiuma. Mindezek alapján egyértelműen megállapítható a szakmai szervezetek egyöntetűen az azonos nemű párok gyermeknevelése, örökbefogadása mellett állnak.

Ezt az álláspontot fogadta el a strasbourg-i székhelyű Emberi Jogok Európai Bírósága 2008. január 22-én kelt, *E. B. kontra Franciaország* ügyben hozott ítélete is. A kiemelt fontosságúnak ítélt ügyben a Bíróság Nagykamarája járt el, amely megállapította: sérti az Európai Emberi Jogok Egyezményének 8. cikkét, hogy egy lesbikus párkapcsolatban elő nő örökbefogadási kérelmet a kérelmező homoszexualitása miatt elutasították. A Bíróság kimondta, hogy „a 8. cikk hatálya alá tartozó jogok tekintetében a szexuális irányultság szerinti megkülönböztetés csak különösen meggyőző és nyomós érvek alapján igazolható”. A francia állam az „ellenkező nemű példakép” hiányával kívánta alátámasztani a megkülönböztetést, a Bíróság azonban úgy ítélte meg, hogy „a Kormány érvelése sem nem elég meggyőző, sem nem elég nyomós ahhoz, hogy ez alapján meg lehessen tagadni az

⁵ <http://www.apa.org/pi/parent.html>

⁶ Judith Stacey, Timothy Biblarz: (How) Does the Sexual Orientation of Parents Matter? *American Sociological Review*, vol. 66, issue 159, 2001, 176 o.

örökbefogadás engedélyezését”. Álláspontunk szerint a Bíróság azáltal, hogy elismerte egy azonos nemű párkapcsolatban élő (minden egyéb tekintetben arra alkalmas) személy jogát arra, hogy egyénileg örökbe fogadjon, kimondta, hogy a gyermek érdekeit nem sérti, és ezért nem korlátozható az, hogy a gyermeket azonos nemű szülők neveljék. Fontos kiemelni, hogy a bejegyzett élettársi kapcsolat és a házasság közötti megkülönböztetés esetleges alkotmányellenességének kérdését felvető Alkotmánybírósági határozat (32/2010. (III. 25.) határozat) pont ezt a strasbourg-i ügyet említi, amely értelmezhető akként, hogy az Alkotmánybíróság az örökbefogadás területén a házasság és a bejegyzett élettársi kapcsolat között fennálló különbségek alkotmányellenesnek ítélné.

A partner gyermekének örökbefogadását tiltó magyar szabályozás egyértelműen szembe megy a nemzetközi trendekkel és a kialakuló európai konszenzussal: az elmúlt években számos európai és Európán kívüli ország tette lehetővé az örökbefogadást azonos nemű pároknak. Az azonos nemű pároknak lehetőségük van örökbe fogadni partnerük gyermekét Andorrában, Belgiumban, Dániában, az Egyesült Királyságban, Finnországban, Hollandiában, Izlandon, Izraelben, Lichtensteinben, Norvégiában, Németországban, Spanyolországban, Svájcban, Szlovéniában, Svédországban, Uruguayban, valamint Ausztrália, Kanada, és az Egyesült Államok egyes tartományaiban/államaiban.

Szövetségünk szerint a legmegfelelőbb szabályozás az örökbefogadás teljes megnyitása lenne az azonos nemű párok előtt, különösen fontosnak ítéljük azonban, hogy a már most is gyermeket nevelő párok számára alapvető jelentőségű partner gyermekének örökbefogadása a mihamarabb lehetővé váljon. Véleményünk szerint az ilyen örökbefogadások jelentős társadalmi ellenállással sem találkozának, hiszen ebben az esetben olyan gyermek helyzete rendeződne jogilag, akit egyébként is az azonos nemű pár nevel.

Az örökbefogadás mellett szintén fontos kérdése, hogy milyen módon vehet részt a gyermek nevelésében a gyermekkel szülői kapcsolatban nem álló (öt örökbe nem fogadó) partner. A törvényjavaslat számos külföldi példához hasonló módon kimondja, hogy a gyermekkel tényleges családi kapcsolatban álló személy részt vehet a gyermek gondozásban és nevelésben (4:163. §). Példaértékűnek tartjuk az angol szabályozást, ahol a szülők a bíróságtól kérhetik a szülői felügyeleti jog illetően megosztásának elismerését. Véleményünk szerint, ha a jogalkotó nem is kívánja bírósági hatáskörbe utalni a szülői felügyeleti jog ilyen típusú megosztását, mind az érintettek, mind harmadik személyek számára fontos lenne lehetőséget teremteni arra, hogy a felek e kérdést egyértelmű és jogilag kikényszeríthető formában rendezhessék. Egy ilyen lehetőség lenne, ha a felek közokiratba vagy ügyvéd által ellenjegyzett magánokiratba foglalhatnák arra vonatkozó megállapodásukat, hogy a gyermekkel tényleges családi kapcsolatban álló személy mely jogok és kötelezettségek gyakorlásában vehet részt. Amellett, hogy ez lehetőséget teremtene a pároknak, hogy átgondolják, mennyiben kívánják megosztani a gyermeknevelési teendőket, egyben megkönnyíteni a gyermeket ténylegesen nevelő szülő gyermekhez fűződő viszonyának bizonyítását harmadik fél (iskola, egészségügyi intézmény stb.) számára.

Mindezek alapján javasoljuk:

- **a jogszabály tegye lehetővé a partner gyermekének örökbefogadását az élettársak és a bejegyzett élettársak számára;**

- **a jogszabály tegye lehetővé, hogy a szülő és a gyermekkel tényleges családi kapcsolatban álló személy okiratba foglalhassák, mely jogok és kötelezettségek megosztásában egyeznek meg.**

HÁTRÁNYOS MEGKÜLÖNBÖZTETÉS

A hatályos Polgári Törvénykönyvvel szemben a törvényjavaslat a személyiségi jogok nevesítése során nem az „egyenlő bánásmód követelményének megsértése”, hanem a „hátrányos megkülönböztetés” kifejezést használja, szembe menve ezzel a 2003-ben bevezetett egységes terminológiának.

Az „egyenlő bánásmód követelménye” fordulatot az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról szóló 2003. évi CXXV. törvény vezette be a magyar jogrendszerbe. A törvény célja az volt, hogy a jogrendszerben elszórt antidiszkriminációs rendelkezések helyét egy koherens szabályozás vegye át. A törvény az egyenlő bánásmód követelményének megsértését a közvetlen és közvetett hátrányos megkülönböztetésre, a zaklatásra, a jogellenes elkülönítésre és a megtorlásra kiterjedően határozza meg, majd a különböző ágazati jogszabályokban már csak az egyenlő bánásmód követelményére utal. Mint a fentiekből megállapítható, az „egyenlő bánásmód követelményének megsértése” a „hátrányos megkülönböztetésnél” tágabb fogalom; a törvényjavaslat tehát a hatályos szabályozáshoz képest jelentősen szűkíti a Ptk. által a személyiségi jogok megsértésének minősített magatartásformák körét. Fontos kiemelni, hogy szemben a Szövetségünk írásban benyújtott véleményére érkezett minisztériumi ellenvetésekkel⁷ az egyenlő bánásmód fogalma nem feltételez „pozitív diszkriminációt”, a Minisztérium az egyenlő bánásmód fogalmát összekeveri az esélyegyenlőség fogalmával, csak ez utóbbi foglalja magában a megerősítő intézkedéseket.

További problémát jelent, hogy míg az egyenlő bánásmódról szóló törvény a vonatkozó európai uniós kötelezettségeknek (2000/43/EK irányelv) megfelelően társadalmi és érdek-képviseleti szervezeteknek is lehetővé teszi az egyenlő bánásmód követelményének megsértése esetén közérdekű igényérvényesítés keretében személyiségi jogi per indítását, erről a lehetőségről a törvényjavaslat nem tesz említést.

Mindezek alapján javasoljuk:

- **az egyenlő bánásmód követelménye megsértésének szerepeltetését a nevesített személyiségi jogok között;**
- **a társadalmi és érdek-képviseleti szervezetek közérdekű igényérvényesítési jogának biztosítását.**

⁷ http://www.kormany.hu/download/a/e0/a0000/Polgari_Torvenykonyv.zip#%21DocumentBrowse 11.o.